

HORVÁTH PÉTER*

AZ EURÓPAI UNIÓ KOHÉZIÓS POLITIKÁJA A KULTURÁLIS ÖRÖKSÉGVÉDELEM, ÉS HAGYOMÁNYÁPOLÁS TERÉN KÖZÉP-KELET EURÓPÁBAN

COHESION POLICY OF THE EUROPEAN UNION CONCERNING CULTURAL HERITAGE PROTECTION AND PRESERVATION OF TRADITIONS IN CENTRAL AND EASTERN EUROPE

ABSTRACT

Within the EU cultural variegation is one of the most basic principles, thus member states have multiple ways to preserv their cultural heritage. On the other hand, one of the greatest challenge might be creating cooperation and coexistence of the members without undermining the culture and folklore of the individual nations. Cultural diversity will be accepted only if we are able- and willing to familiarize ourselves with it, by that we may get to know, or even embrace different cultural segments. The other important question is, what makes a tradition last and survive, because its alteration may result in maladaptation, which would likely be rejected by subcultures, as well as the majority. In our globalized and multicultural world, only our built and intellectual culture is able to help us to find our true selves.

1. Bevezetés

Maga az öröklött kultúra és a hozzá fűzhető, megszerezhető tudáskészlet formál minket azzá, amik vagyunk, vagy éppenséggel azzá, amik lehetünk. Meghatározza életvitelünket, jövőképünket, szokásainkat, hagyományainkat, régvolt rítusainkat, ezáltal formálva önazonosság tudatunkat is. Mindezek mellett azonban elősegíti azt is, hogy megkülönböztessük önmagunkat másoktól, így találva meg helyünket a világban. Szűkebb és tágabb környezetünkben nap, mint nap szembesülünk a minket meghatározó tárgyasult kultúrával, elég, ha csak múzeumainkra, köztéri szobrainkra, régi épületeinkre, vagy műemlékeinkre gondolunk. Mindenkiben él egyfajta vizuális, mentális térkép, amely meghatározza lokális, nemzeti, valamint kialakuló regionális, avagy talán közös európai identitásunkat is.¹

Globalizált multikulturalizált világunkban azonban számos kérdés vetődik fel, hiszen maga a szellemi kultúra is legalább annyira elválaszthatatlan létünkötől, mint tárgykészletünk. Gyorsan változó környezetünkben viszont ez a szegmens generációról-generációra sokkalta erősebb módosulásokon esik át, ezáltal segítve elő egyfelől magát a kulturális adaptációt, másfelől viszont megalapozva a hagyományvesztést is.

Mi határozza meg napjainkban lokálpatriotizmusunkat, nemzeti érzéseinket, vagy akár európaiságunkat? Zömében elsősorban a 18–20. század során tudományosan összegyűjtött és lejegyzett tudáskészletünk, legyen itt szó akár az elitkultúra, akár a népi kultúra különböző szegmenseiről, amelyekre folyamatosan visszautalunk. Az Európai Unió egyik legnagyobb kihívása talán éppen az, hogy úgy akarja megteremteni a régóta áhított békés együttélést és együttműködést, hogy az országok és népek autentikusnak tekintett „nemze-

* Horváth Péter PhD-hallgató – Debreceni Egyetem Mezőgazdaság-, Élelmiszertudományi és Környezetgazdálkodási Kar, Kerpely Kálmán Doktori Iskola.

ti” illetve nemzetiségi hagyományvilága ne szenvedjen csorbát. De amint azt mondani szokás, csak akkor leszünk képesek elfogadni a kulturális másságot, ha azt képesek vagyunk megismerni, s így ezáltal némiképp magunkévá is tenni... ez pedig mindenképpen egyfajta keveredést eredményezhet...

Tekintsük-e ezt egy természetes folyamatnak, és ne is foglalkozzunk vele? Nyilvánvalóan ennek is meglelnének az előnyei. Nem lenne többé vita például arról, hogy a töltött káposzta tipikusan magyar, román vagy szlovák étel-e, hiszen fogalmazhatnánk úgy is, hogy kelet-közép európai. Vagy mennyivel könnyebb lenne a kommunikáció az életünkben, ha mindenki angolul beszélne Európában, feladva nemzeti nyelvét...

Kétségtől a két véglet között racionalizálni kell a felmerülő esetleges kérdéseket. De kik és milyen vonalak mentén határozzák meg, hogy mik kerüljenek be egy-egy védett szellemi vagy tárgyi gyűjteménybe? Másfelől pedig miért, és kiktől kell megvédeni Európában magát a kultúrát? Talán sokkalta jobb szó lenne a hagyományápolás. Globalizált multikulturalizált világunkban ez azonban zömében kisebb csoportok – ha úgy tetszik szubkultúrák –, és sok esetben alulfinanszírozott intézmények, múzeumok és iskolák vállalt feladata lett, amelyek azonban óriási hatást gyakorolhatnak mind lokális, mind pedig regionális, nemzeti, vagy akár európai szinten is.

Napjaink egyre erősebben uniformizált világában az országok és települések életében újfent fontossá váltak a szellemi javak, így tehát a régvolt hagyományok birtoklása egyfajta presztízskérdés, hiszen minden térség szeretne stabilabbnak, tradicionálisabbnak, vonzóbbnak mutatkozni a másiknál, legyen itt szó akár a lakosság megtartásáról, akár az olyan yira áhított, vagy akár meglévő turisztikai vonzerőről. Hogy mennyire fontos a helyi hagyományok szimbolikus birtoklása a rendszerváltás, az ezredforduló és az uniós csatlakozásunk után, azt talán mi sem bizonyítja jobban, mintsem az a tény, hogy egyes települések esetében olykor még kitalált „hagyományokról” is beszélhetünk. Számos példát lehetne felsorolni arra is, amikor a még átmenthető és/vagy feleleveníthető szokások hiányában a falvak vezetői már elsősorban a gasztronómiára támaszkodnak. Talán elég, ha csak a különféle halászlé- és dinnyefesztiválokra gondolunk.²

Tehát Európa országaiban, régióiban és településein sem mind arany, ami fénylik – ahogy azt a közmondás tartja –, így az Európai Unión belül is szükség van bizonyos intézményekre, szervezetekre, amelyekben kvalitásos szakemberek döntenek a források elosztásáról, a kulturális örökség védettségéről, vagy akár a szellemi kultúra prezentálásának lehetőségeiről. Mindezek mellett azonban a legnagyobb kérdés mégiscsak talán az, hogy mitől élő egy régvolt hagyomány, vagy legalábbis mitől marad fenn, hiszen ha már nem képes rugalmasan változni, akkor csak halott tradíció marad. Ha viszont túlságosan átalakul, az akár egyfajta maladaptációhoz is vezethet, amelyet azonban már valószínűleg nem fogadnának el sem a szubkultúrák, sem pedig a többségi társadalom.

2. A kultúra és kreativitás, mint az Európai Unió egyik esszenciális szegmense

A modernizáció, az innováció, a digitalizált világ, tehát maga a technológia hihetetlen mértékű fejlődése kapcsán – bár számos ponton nagy lehetőségeket rejt magában a hagyományos kultúrák szempontjából is – legtöbbször inkább a globalizáció negatív hatásmechanizmusai kerülnek szóba. Az Európai Unión belül a kulturális sokszínűség szinte az egyik legmeghatározóbb alapelv, ennek következtében pedig a tagállamok számos lehetőséget biztosítanak a helyi közösségeknek arra, hogy kulturális örökségüket gondozhassák. Mindazonáltal részint éppen a térségi, kulturális és nyelvi differenciáltság az egyik legfőbb olyan szegmens, amely egyszerűsmind mozgatórugója, de egyben gátja is lehet az Európai kohéziós politikának.³

A kulturális, kreatív ágazatnak ugyanis az igencsak meghatározó szolgáltató szektor mellett részint szerepe lehet az innovációs előrehaladásban, így fejtve ki hatását a gazdasági életre, a foglalkoztatásra, a műveltségre s ezáltal az egységesebb társadalom kialakítására is. Éppen ezért okozhat elhúzóódó egyensúlyi problémát nagyobb gazdasági világválságok idején az, ha maga az oktatás, a szellemi és tárgyi örökségvédelem, vagy éppenséggel a hagyományörző csoportok és intézmények pályázati finanszírozása erőteljesen megcsappan, vagy háttérbe szorul. Ez pedig bizonyos esetekben meglehetősen sok családot érint. Bármilyen meglepő ugyanis, de maga a kulturális szektor termeli meg az Európai Unió GDP-jének mintegy 4,5%-át, amely az aktív keresőképes lakosságból csaknem 8,5 millió embert érint a munkaerő piacon, a családokról már nem is beszélve.⁴

Mindezek mellett a közelmúltban ismét bebizonyosodott, hogy ez a szektor a nagyobb volumenű gazdasági visszaesés idején is rugalmasabban képes reagálni az erőteljesebb negatív hatásokra, és az azt generáló változásokra, amely részint talán annak is köszönhető, hogy képes impulzust gyakorolni és jelen lenni mind a szolgáltató, mind pedig a termelő ágazatokban. Ezáltal pedig maga a kulturális és kreatív ágazat újfent visszahathat mind az oktatásra, a készségfejlesztésre, vagy akár a városrészek és rozsdadövezetek rehabilitációjára, az informatikára, vagy a kommunikációs technológiákra épp úgy, mint az idegenforgalomra, így tehát részint az egész gazdaság innovatív voltára.⁵

A tagállamok nagyjából részint maguk kezelik a kulturális és oktatási ágazatokat, így jellemzően itt sem teljes az összhang, az elosztás és újraelosztás szempontjából. Az Európai Unió így jobbra csak adatokat, kiegészítéseket és javaslatokat prezentál a jó példák és bevált módszerek mellett, hogy mindezek megkönnyítsék a tagországok vezetőinek döntéshozatalait. Az Európai Unió éppen ennek érdekében hoz létre különféle rövid és hosszabb távra szóló időszakos programokat. A tagállamok a kreatív és kulturális szektor bővítésére a 2014–2020 közötti időszakban az összevont Kreatív Európa program révén mintegy 1,46 milliárd Euróhoz juthatnak, amely összeg mintegy 9%-kal több mint az előző költségvetési időszakban, amikor még a Kultúra, a Media és a Media Mundus programok voltak elérhetők.

A kohézió előmozdításának érdekében ebben a projektben is elsődleges, hogy határon átvágó közös együttműködések és hálózatok alakuljanak ki, mivel számos alkalommal bebizonyosodott már, hogy egy-egy ilyen, a kultúrát is érintő együttműködés hozzájárulhat az adott periférikus térségek stabilabb életviteléhez – többek között munkahelyeket hozva létre, amelyek hozzájárulhatnak a leszakadó régiók felzárkózásához, és gazdasági versenyképességük növekedéséhez is.⁶ Az Európai Unió regionális politikájában éppen ezért célzott alapok létrehozásával próbálják elősegíteni a kultúra és kreatív szektorban létrejövő stratégiai befektetéseket, amelyek közül az audiovizuális ágazatnak kiemelkedő jelentőséget tulajdonítanak. Fontos szerepet játszik azonban a kulturális turizmus fejlesztését, vagy éppenséggel a jelentősebb történelmi és/vagy művészeti értékekkel bíró térségek rehabilitációját előmozdító többé-kevésbé alulról szerveződő projektek finanszírozása is, amelynek során az Európai Unió mind a kulturális élet résztvevőivel, a szervezetekkel, mind pedig az adott régióval és tagállammal igyekszik kooperatív módon jól együttműködni. Talán jó példa erre a miskolci nehézipari rozsdadövezet környékén fekvő diósgyőri vár rekonstrukciós munkálata is, amely 2012–15 között mintegy 2,7 milliárd forintból valósulhatott meg, számos munkahelyet megőrizve és teremtve is ezáltal, amely kétségkívül a térség hírnevét, illetve attraktív turisztikai vonzerejét is növelte.⁷ Az ilyen jól sikerült látványos projektek azonban csak nagyon nehezen és sok munka árán valósulhatnak meg, hiszen mind az Unió, mind pedig Magyarország Unitárius bürokratikus berendezkedése igencsak megnehezíti a kivitelezések megvalósulását.⁸

A pályázati és kivitelezési munkálatokkal és magával az örökségvédelem gondozásával azonban több független civil szervezet is foglalkozik. A legkiemelkedőbb kezdeményezés

ezek közül talán mégis maga az Europa Nostra páneurópai szervezet megvalósulása volt, amely az Európai Tanács és több regionális csoport kezdeményezésére jöhetett létre 1963-ban. Megalakulásuk óta nagy befolyást szereztek a nemzetközi és nemzeti szervezetek műemlékvédelmi tevékenységének területén. Mindezekon felül mintegy 35 országban 250, kormányoktól független nonprofit szervezetet fog össze, s így 5 milliónál is nagyobb taglétszámmal kalkulálhatunk. A kétévente megrendezett Európai Kulturális Fórum pedig arra ad lehetőséget, hogy a civil szervezetek és a kultúrpolitika szereplői találkozassanak, és így aktív párbeszédet folytathassanak egymással.⁹

A kulturális kifejezések sokszínűségének védelméről és előmozdításáról szóló, 2005. évi UNESCO egyezmény szerződő feleként az Európai Unió is kötelezettséget vállalt arra, hogy a más országokkal való kontaktusok során prioritást fog élvezni a kulturális sokféleség kérdésköre is, és ezáltal a nemzetközi kapcsolatokon belül újszerű és aktívabb kulturális szerepet alakít ki Európa számára. Így talán nem véletlen, hogy napjainkban a kultúrára már sokkal inkább úgy tekintünk, mint egyfajta „nagykövetre”, amely elősegítheti a más országokkal való társadalmi, gazdasági és politikai kapcsolatépítést és kapcsolattartást, hozzájárulva ezzel a stratégiai külpolitikai és nemzetközi célok megvalósulásához is.

3. Az Európai Unió és az épített kulturális örökség

A szabadtéren látható és épített kulturális örökségek védelmében az első jelentős kezdeményezések az 1970-es évek közepére datálhatók, jelentősebb felmérések viszont csak a 1980-as évek közepétől valósulhattak meg. Az Európai Unió 1993-tól már azonban jogalapot is biztosított (EU Treaty 167. cikk) a tagállamok kulturális örökségeinek – úgymint városi és történelmi emlékhelyeknek, tengerbe merült, partmenti, illetve szárazföldi régészeti lelőhelyeknek és kultúrtájaknak – megővésére. Európa országaiban a kezdetektől egészen a napjainkig mintegy 120 projekt valósulhatott meg csaknem 500 szervezet bevonásával.¹⁰

Ezáltal Európa számos egyedülálló építészeti műremeke részesülhetett évekig tartó rendszeres restaurálási finanszírozásban. Talán elég, ha csak az athéni Akropoliszra, vagy az Athosz hegyen fekvő kolostorokra gondolunk, de meg lehetne itt még említeni a Compostella környékén található kolostorokat Spanyolországban, vagy a liszaboni Chiado negyedét, vagy éppenséggel a coimbrai Szentháromság Kollégiumot, amelyek Portugáliában fekszenek.¹¹

Talán nem is gondolnánk, de régi műtárgyaink és épületeink számbavétele, illetve azok esetleges műemlékvédelmi felterjesztése szorosan összefügg a környezetvédelmi kutatásokkal és felmérésekkel is. Köztereken álló történelmi értékeink – pl.: szekők, freskók, szobrok, templomok, várak, kastélyok, lakóházak stb. – főképp az egyre drasztikusabb klimatikus változásoknak – savas eső, ónos eső, hőmérsékletingadozás – vannak kitéve, az egyéb emberi tényezőkről, természeti katasztrófákról – úgymint földrengés, tűzvész, vihar stb. – és balesetekről már nem is beszélve.¹²

A természeti csapások során megrongálódott, azonban kiemelkedő történelmi és művészeti értékkel bíró épületek esetében gyorssegélyeket is át szoktak utalni a válsághelyzetek kezelésére és a károsodások helyreállítására. Részt ennek köszönhetően restaurálhatták a rennes-i Parlament de Bretagne-t, a barcelonai Liceo és a velencei Fenice színházakat, vagy éppenséggel a firenzei Uffizi Palotát. A helyreállítási munkálatokhoz kapcsolódóan utazó kiállításokat, szemináriumokat, konferenciákat és kiadványokat is beterveznek, ezáltal informálva a projektek megvalósulásáról többek között az unió tagállamainak polgárait, lehetőséget biztosítva arra, hogy az érdeklődők megismerkedhessenek magukkal a szakemberekkel is. Ezekhez a programokhoz fűzhetők az Európai Örökség Napok (European

Heritage Days), amelyet ma már az Unió több országában is megrendeznek. Maga az ötlet egyébként eredetileg az Európai Tanács kezdeményezése volt, és azzal a céllal valósulhatott meg, hogy közelebb hozza egymáshoz a kulturális örökség védelmét és a fiatalságot.¹³

Az Európai Unió műemlékvédelmi felmérései és projektjei során (FP7, Public-Private Partnership, JPI) mindig igyekszik megtalálni a legjobb megoldásokat, és kiemelten támogatja azoknak az innovatív eszközöknek, módszereknek és technológiáknak a tervezését, kivitelezését, illetve megvalósítását, amelyek jó példával szolgálhatnak, és széles körben alkalmazhatók más nemzeti, vagy éppenséggel nemzetközi műemlékvédelmi projektek esetében is. Egyes kivitelezéseknek még gazdaságélénkítő hatásmechanizmusuk is van, mivel bizonyos esetekben a történelmi épületek energiaszelvényhasználatának hatékonyságát is javítják, és ezek a nem egyszer igencsak kreatív megoldások előbb vagy utóbb részint helyt kaphatnak hétköznapijainkban is. Az ERA-NET és a NET ÖRÖKSÉG projekt széles körben igyekszik biztosítani a tagállamok és társult országok műemléki katasztereinek összehangolt teljes körű áttekintést is, amely Európa-szerte elősegítheti az épített kulturális örökségek kutatásának teljesebb vizsgálatát is.¹⁴

A már előzőekben említett Europa Nostra szervezet 1978 óta folyamatosan díjazza a kiváló és követendő műemlékvédelmi renoválásokat, 1980-tól pedig már azok a megrendelők, tervezők, építésszek és üzemeltetők is részesülhetnek Europa Nostra kitüntetésben, akik nagymértékben előmozdították az európai természeti és kulturális örökség megmentését és megóvását. A díjak odaítélése egyébként hat szekcióra osztható, amelyek felölelik az egyes kultúrtájak, műtárgy gyűjtemények, archeológiai feltárások, és épített örökségek kiemelkedő helyreállításait, mindezek mellett pedig érintik a szellemi tevékenységeket is, hiszen elismerik a figyelemre méltó tanulmányokat, illetve az egyéni és közösségi munkát is. Évente azonban maximum csak 30 oklevelet és 6 plakettet adnak át. Ennél azonban jóval több, általában mintegy 150 elbírálható pályamunka érkezik a szervezethez. Magyarországon eddig többek között a siklósi dzsámi, a szennai falumúzeum, a fertődi Esterházy kastély kápolnája, a Budapesti Uránia Nemzeti Filmszínház és a New York palota részesülhetett Europa Nostra díjban a rekonstrukciós munkálatok után. Az elismerésre a falakon elhelyezett bronzplakettek emlékeztetnek.¹⁵

4. Az Európai Unió és a szellemi kulturális örökség

Ha kulturális örökségről beszélünk, akkor általában elsődlegesen épített környezetünk és műemlékeink jutnak az eszünkbe. Szellemi hagyományvilágunk és tudáskészletünk azonban az élet szinte minden egyes területéről – így például szokásaink, szakértelmünk, képességeink, amelyek javarészt népi műveltségünk keretei között őrződhetett meg – legalább ugyanolyan kiemelkedő fontossággal bírnak, mint kézzelfogható értékeink, ugyanis egyes régiók és települések identitását javarészt éppen szellemi-kulturális örökségük eszenciája biztosítja. Hiszen maga a kulturális másság az, amely mind endogén mind pedig exogén módon meghatározhatja az adott térségben élők önazonosság tudatát, ez pedig, ha úgy tetszik az adott térség, és az ott élő csoportok közösségi lelke, amely azonban időről időre átalakul, hiszen megfoghatatlan, illékony és folyamatosan változik.¹⁶

Hogy miért is kell a még élő, vagy a már elhalt szellemi kulturális örökségünket fokozottan ápolni és/vagy feleleveníteni? Mert globalizált multikulturalizált világunkban szinte már csak ez ad kapaszkodót ahhoz, hogy megtaláljuk a választ arra a kérdésünkre, kik is vagyunk valójában. Úgy tartja egy mondás, ha nem ismerjük saját múltunkat, nem lehet sikeres jövőképünk sem. Talán ugyanez igaz a szomszéd népek esetében is, hiszen ha nem ismerjük meg a környező országok műveltségét – igaz ez mindegyik félre –, akkor sajnos

nem, vagy csak nagyon nehezen érthetjük meg és fogadhatjuk el egymás társadalmi és gazdasági törekvéseit.

Éppen ezért bír kiemelkedő fontossággal a leszakadó határmenti térségekben az a törekvés, hogy együttműködve építsünk saját szellemi örökségünkre, megismerve ezáltal magunk és más népek kultúráját is. Mindez pedig a későbbiekben talán előmozdíthat más egyéb társadalmi, gazdasági és innovatív együttműködések is, amelyek hosszabb távon a leszakadó régiók fejlődését is eredményezhetik, hiszen maga a tudás, a tapasztalatszerzés, illetve a megszerzett ismeretek megosztása (tudástranszfer), tehát maga a társadalmi érintkezés jelenti az egyik legértékesebb erőforrást, amely részint előmozdíthatja bizonyos térségek fejlődését.

Bizonyos régiókban azonban már maguk az ott élők sincsenek tisztában azzal, hogy településük milyen egyedi hagyományvilággal is rendelkezett. Sok esetben a modernizáció szinte teljes egészében felszámolta a kisebb falvak, de akár egész térségek folklórkeretét is, így tehát csak alapos kutatás és feltárás után lehet rehabilitálni, revitalizálni a már feledésbe merült hagyományvilágot, illetve annak bizonyos szegmenseit. Ezek a törekvések azonban – bár sok időt és energiát emésztene fel – ha sikerrel járnak, óriási hatást gyakorolhatnak mind a helyi lakosságra, mind pedig az odalátogatókra, hiszen egy térség részint kultúrájának megismerése és reprezentálása által válhat egyedivé, és/vagy vonzóbbá, amely a helyi lakosságnak is egyfajta tartást és büszkeséget adhat, ezáltal is elősegítve a települések népességmegtartó funkcióját. Azonban nem csak a lakosság elvándorlását állíthatja meg egy-egy olyan projekt, amely arra hivatott, hogy megerősítse az emberekben a lokálpatriotizmust, hiszen ezek a programok növelhetik egyfelől a régió turisztikai kisugárzását is, másfelől pedig befektetőket is vonzhatnak, amely versenyképesebbé teheti az adott térségek településeit.¹⁷

5. Összegzés, kitekintés

Az Európai Unión belül a kulturális sokszínűség szinte az egyik legmeghatározóbb alapelv, ezért a tagállamoknak számos lehetőségük van arra, hogy kulturális örökségüket ápolhassák és gondozhassák. Az unió egyik legnagyobb kihívása azonban talán éppen az, hogy úgy akarja megteremteni a békés együttélést és együttműködést, hogy az országok és népek autentikusnak tekintett „nemzeti” illetve nemzetiségi hagyományvilága ne szenvedjen csorbát. Fontos kérdés, azonban az is, hogy folyamatosan változó világunkban mitől, milyen formában és milyen okok következtében maradhat élő és/vagy átörökíthető egy-egy régivolt hagyomány? Globalizált, multikulturalizált világunkban szinte már csak épített és szellemi kulturális örökségünk ápolása adhat kapaszkodót ahhoz, hogy megtaláljuk a választ arra a kérdésre, kik is vagyunk valójában. A hagyományok ápolása napjainkban azonban már javarészt intézményesült keretek közé szorult, és mivel a tagállamok nagyobb részt maguk kezelik a kulturális és oktatási ágazatokat, így jellemzően ebben a „szektorban” sem teljes az összhang az elosztás és újraelosztás szempontjából. Az Európai Unió így jobbra csak adatokat, kiegészítéseket és javaslatokat prezentál a jó példák és bevált módszerek mellett, hogy mindezek megkönnyítsék a tagországok vezetőinek döntéshozatalait. Az EU éppen ennek érdekében hoz létre különféle rövid és hosszabb távra szóló időszakos programokat. A tagállamok a kreatív és kulturális szektor bővítésére a 2014–2020 közötti időszakban az összevont Kreatív Európa program révén mintegy 1,46 milliárd euróhoz juthatnak, amely összeg mintegy 9%-kal több mint az előző költségvetési időszakban. A kérdés azonban az, hogy ezt a rendelkezésre álló összeget valóban arra használják-e fel, ami segít megőrizni saját hagyományainkat, vagyis mindazt, amitől az egységes Európában is megóvhatja kulturális identitását egy-egy tagállam...

JEGYZETEK

1. Kulturális és Audiovizuális politika http://europa.eu/pol/pdf/flipbook/hu/culture_audiovisual_hu.pdf 3 old. (a letöltés ideje: 2015 januárja)
2. Eric Hobsbawm (1987): Tömeges hagyomány-termelés: Európa 1870–1914. Hagyomány és hagyományalkotás Tanulmánygyűjtemény In: Hofer Tamás–Niedermüller Péter (szerk.): MTA Néprajzi Kutató Csoport Budapest. 176. old. és E. Sz. Markarjan (1987): A kulturális hagyományok elméleti kulcskérdései. Hagyomány és hagyományalkotás Tanulmánygyűjtemény In: Hofer Tamás–Niedermüller Péter. (szerk.): MTA Néprajzi Kutató Csoport Budapest. 32, 73, 80–81. old.
3. Befektetés a munkahelyekbe és a növekedésbe (2014): A fejlődés és a felelősségteljes kormányzás elősegítése az EU régióiban és városaiban. Hatodik jelentés a gazdasági, társadalmi és területi kohézióról. Regionális és várospolitikai. Brüsszel-Luxembourg. 2014. július. http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion6/6cr_hu.pdf (a letöltés ideje: 2015 januárja)
4. Kulturális és Audiovizuális politika http://europa.eu/pol/pdf/flipbook/hu/culture_audiovisual_hu.pdf 3 old. (a letöltés ideje: 2015 januárja)
5. Kulturális és Audiovizuális politika http://europa.eu/pol/pdf/flipbook/hu/culture_audiovisual_hu.pdf 3 old. (a letöltés ideje: 2015 januárja)
6. Baranyi Béla (2014): Adalékok a határ mentiség újraértelmezéséhez Magyarországon. http://www.deturope.eu/img/upload/content_13226437.pdf (a letöltés ideje: 2015 januárja)
- Királynék vára és kertje (2014): Diósgyőri várfelújítás képekben <http://diosgyorlillafured.hu/diosgyori-varfelujitas-kepekben-2014-februar> Diósgyőr–Lillafüred. 2014. február (a letöltés ideje: 2015 januárja) és Diósgyőri vár – a felújítás látványterve (2013): http://www.kisalfold.hu/kepek/diosgyori_var_-_a_felujitas_latvanyterve/2034126/ MTI Fotó. Miskolc polgármesteri hivatala. 2013. 08. 08. (a letöltés ideje: 2015 januárja) Kácsor Zsolt (2012): Déri Múzeum: Újabb torzó? http://nol.hu/kultura/deri_muzeum_ujabb_torzo_-1303505 2012. március 24. (a letöltés ideje: 2015 januárja) és Iván Aurél (2014): 70 millióba kerülhet a városnak a Déri Múzeum felújításának befejezése. 2014. január 30. (a letöltések ideje: 2015 januárja) illetve Befektetés a munkahelyekbe és a növekedésbe (2014): A fejlődés és a felelősségteljes kormányzás elősegítése az EU régióiban és városaiban. Hatodik jelentés a gazdasági, társadalmi és területi kohézióról. Regionális és várospolitikai. Brüsszel-Luxembourg. 2014. július. http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion6/6cr_hu.pdf (a letöltés ideje: 2015 januárja)
8. Europa Nostra (2010): Az épített örökség védelméről <http://www.e-epites.hu/epített-orokseg-vedelme/intezmenyek/europa-nostra> 2010. november 29.–2010. december 16. (a letöltés ideje: 2015 januárja) és Európai Kulturális Fórum (2013): http://nonprofit.hu/civil_kalendarium/europai-kulturalis-forum-2013 2013. március 20. 3. old. (a letöltés ideje: 2015 januárja)
9. Kulturális örökség (2014): Research & Innovation. Environment. http://ec.europa.eu/research/environment/index_en.cfm?pg=cultural (a letöltés ideje: 2015 januárja)
10. Zongor Attila Árpád (2008): Az Európai Unió kulturális politikája az elméletben és a gyakorlatban PhD. értekezés. Témavezető: Dr. Rostoványi Zsolt Egyetemi Tanár. Budapesti Corvinus Egyetem. Nemzetközi Tanulmányok Intézet. Nemzetközi kapcsolatok PhD. program 141. old. http://phd.lib.uni-corvinus.hu/329/1/zongor_attila.pdf (a letöltés ideje: 2015 januárja)
11. Kulturális örökség (2014): Research & Innovation. Environment. http://ec.europa.eu/research/environment/index_en.cfm?pg=cultural (a letöltés ideje: 2015 januárja)
12. Zongor Attila Árpád (2008): Az Európai Unió kulturális politikája az elméletben és a gyakorlatban PhD. értekezés. Témavezető: Dr. Rostoványi Zsolt Egyetemi Tanár. Budapesti Corvinus Egyetem. Nemzetközi Tanulmányok Intézet. Nemzetközi kapcsolatok PhD. program 141. old. http://phd.lib.uni-corvinus.hu/329/1/zongor_attila.pdf (a letöltés ideje: 2015 januárja)
13. Kulturális örökség (2014): Research & Innovation. Environment. http://ec.europa.eu/research/environment/index_en.cfm?pg=cultural (a letöltés ideje: 2015 januárja)

14. Europa Nostra (2010): Az épített örökség védelméről <http://www.e-epites.hu/epített-orokseg-vedelme/intezmenyek/europa-nostra> 2010. november 29.–2010. december 16. (a letöltés ideje: 2015. januárja)
15. Szellemi kulturális örökség nemzetközi projekt (2011): Szellemi kulturális örökség nemzetközi projekt 2011–2014. Oszkó. Vasi Hegyhát kistérség. <http://www.oszko.hu/hegyaspasztor-kor/orokseg/> Az oldal utolsó megtekintése: 2015. I. 09.
16. Szellemi kulturális örökség nemzetközi projekt (2011): Szellemi kulturális örökség nemzetközi projekt 2011–2014. Oszkó. Vasi Hegyhát kistérség. <http://www.oszko.hu/hegyaspasztor-kor/orokseg/> Az oldal utolsó megtekintése: 2015. I. 09.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Baranyi Béla (2014): Adalékok a határ mentiség újraértelmezéséhez Magyarországon. http://www.deturope.eu/img/upload/content_13226437.pdf (a letöltés ideje: 2015. januárja)
- Befektetés a munkahelyekbe és a növekedésbe (2014): A fejlődés és a felelősségteljes kormányzás elősegítése az EU régióiban és városaiban. Hatodik jelentés a gazdasági, társadalmi és területi kohézióról. Regionális és várospolitika. Brüsszel-Luxembourg. 2014. július. http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion6/6cr_hu.pdf (a letöltés ideje: 2015. I. 22.)
- Diósgyőri vár – a felújítás látványterve (2013): http://www.kisalfold.hu/kepek/diosgyori_var_-_a_felujitas_latvanyterve/2034126/ MTI Fotó. Miskolc polgármesteri hivatala. 2013.08.08. (a letöltés ideje: 2015. I. 09.)
- Europa Nostra (2010): Az épített örökség védelméről <http://www.e-epites.hu/epített-orokseg-vedelme/intezmenyek/europa-nostra> 2010. november 29.–2010. december 16. (a letöltés ideje: 2015. I. 12.)
- Hobsbawm Eric (1987): Tömeges hagyomány-termelés: Európa 1870–1914 Hagyomány és hagyományalkotás Tanulmánygyűjtemény. In. Hofer Tamás Niedermüller Péter (szerk.): MTA Néprajzi Kutató Csoport. MTA Néprajzi Kutató Csoport Budapest. 127–197. old. Az eredeti megjelenése: Mass-Producing Traditions: Europe, 1870–1914 Cambridge: In: Eric Hobsbawm and Terence Ranger (eds.): The Invention of Tradition. Cambridge University Press (Past and Present Publications.) 1983. 263–307 old.
- Iván Aurél (2014): 70 millióba kerülhet a városnak a Déri Múzeum felújításának befejezése. 2014. január 30. (a letöltés ideje: 2015. I. 09.)
- Kácsor Zsolt (2012): Déri Múzeum: Újabb torzó? http://nol.hu/kultura/deri_muzeum_ujabb_torzo_-1303505 2012. március 24. (a letöltés ideje: 2015. I. 09.)
- Királynék vára és kertje (2014): Diósgyőri várfelújítás képekben <http://diosgyorlillafured.hu/diosgyori-varfelujitas-kepekben-2014-februar> Diósgyőr-Lillafüred. 2014. február. (a letöltés ideje: 2015. I. 09.)
- Kulturális és Audiovizuális politika (2014): Közérthetően az Európai Unió szakpolitikáiról. Az Európai Unió Kiadóhivatala, Luxembourg. (a letöltés ideje: 2015. I. 07.)
- Kulturális örökség (2014): Research & Innovation. Environment. http://ec.europa.eu/research/environment/index_en.cfm?pg=cultural 2014. november 13. (a letöltés ideje: 2015. I. 07.)
- Markarjan, E. Sz. (1987): A kulturális hagyományok elméleti kulcskérdései. Hagyomány és hagyományalkotás Tanulmánygyűjtemény. In. Hofer Tamás - Niedermüller Péter (szerk.): MTA Néprajzi Kutató Csoport. Budapest. 67–103. old. Az eredeti megjelenése: Uzlovuje problemü teorii kul'turnoj tradicii Szovjetszkaja Etnografija 2. szám 1981. 78–96. old.
- Szellemi kulturális örökség nemzetközi projekt (2011): Szellemi kulturális örökség nemzetközi projekt 2011–2014. Oszkó. Vasi Hegyhát kistérség. <http://www.oszko.hu/hegyaspasztor-kor/orokseg/> (a letöltés ideje: 2015. I. 09.)
- Zongor Attila Árpád (2008): Az Európai Unió kulturális politikája az elméletben és a gyakorlatban PhD. értekezés. Témavezető: Dr. Rostoványi Zsolt Egyetemi Tanár. Budapesti Corvinus Egyetem. Nemzetközi Tanulmányok Intézet. Nemzetközi kapcsolatok PhD. program (a letöltés ideje: 2015. I. 07.)